

**ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ РАДИ»**

**Методичні рекомендації щодо оформлення бібліографічного
опису в списку використаних джерел згідно ДСТУ 8302:2015
«Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні
положення та правила складання»**

Одеса 2025

УДК 025.32(072)

М 54

Рекомендовано розповсюдження мережою інтернет Вченою радою Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (протокол № 1 від 10 лютого 2026 р.).

Методичні рекомендації щодо оформлення бібліографічного опису в списку використаних джерел згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» (оновлені та доповнені) / уклад. : Л. І. Сасенко; відп. за вип. В. В. Ягоднікова. Одеса, 2025. 21 с.

Методичні рекомендації створені з метою надання допомоги в оформленні посилань у наукових роботах відповідно до стандарту ДСТУ 8302:2015. Вони призначені для тих, хто формує списки бібліографічних посилань або готує власні наукові матеріали для подання до видавництв чи редакцій наукових періодичних видань. Рекомендації містять інформацію про методику складання списку використаної літератури та приклади правильного оформлення бібліографічних описів джерел інформації відповідно до вимог чинного стандарту. Ці матеріали орієнтовані на науковців, викладачів, науково-педагогічних працівників, аспірантів, здобувачів вищої освіти, працівників бібліотек, а також інших користувачів, які потребують подібної інформації.

© КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»

ВСТУП

Бібліографічний апарат є важливою складовою будь-якої наукової роботи, яка охоплює бібліографічні посилання, а також прикнижкові й пристатейні списки літератури. Його основними функціями є ознайомлення читача з джерелами цитат і запозичень, забезпечення можливості пошуку документів, згаданих у тексті, поширення знань про дослідження суміжних тем, допомога у виборі літератури відповідно до тематичної сфери роботи, а також стислий виклад матеріалу через посилання на праці, де відповідні питання висвітлено ширше або з іншої перспективи. Питання стандартизації бібліографічних посилань і складання списків літератури для наукових робіт залишається актуальним і комплексним. Правильне оформлення бібліографічної інформації в публікаціях значною мірою впливає на її ефективність.

Бібліографія – це така галузь знань про книгу, газету чи інший бібліотечний документ, яка виконує завдання обліку, виявлення, систематизації та якісного аналізу творів друку; складання різноманітних бібліографічних посібників; розробки принципів і методів бібліографування друкованих творів і організації бібліографічної праці.

Стандарти з оформлення бібліографії: ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. – Вид. офіц. – [Уведено вперше ; чинний від 2016-07-01]. – Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. – 17 с.

Цей стандарт установлює види бібліографічних посилань, правила та особливості їхнього складання й розміщування у документах. Бібліографічне посилання, що є частиною довідкового апарата документа, наводять у формі бібліографічного запису. Бібліографічні відомості про цитовані або згадувані в тексті документи на будь-яких носіях інформації, що є об'єктами бібліографічного посилання, мають бути достатніми для їхньої загальної характеристики, ідентифікування та пошуку. У стандарті окремо подано

особливості складання бібліографічних посилань на електронні ресурси та архівні документи.

Методичні рекомендації розроблено згідно з національним стандартом ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Необхідність розробки даних методичних рекомендацій зумовлена критичною ситуацією, що склалася в українському освітньому та науковому середовищах з академічною доброчесністю і з плагіатом.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Академічний плагіат розглядається законом України «Про вищу освіту» як порушення академічної доброчесності. Академічний плагіат – це оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання.

До видів плагіату відносять: републікацію, реплікацію, рерайт, фальсифікацію, дослівний плагіат, відсутність посилань на прямі цитати, мозаїчний плагіат, неадекватне перефразування, поєднання власного та запозиченого тексту без цитування джерел, копіювання чужої наукової роботи та привласнення праці, згадування джерела без посилання тощо.

У науковому світі існує понад 6 тис. різних стилів (правил) цитування джерел в наукових роботах залежно від галузі, місця, в якому публікується робота, тощо. Правила оформлення цитувань та посилань введено в систему міжнародних стандартів ISO та національного стандарту ДСТУ 8302:2015 в Україні, запровадженим у дію з 01.07.2016 р.

Згідно із Наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації»(із змінами,

внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки №759 від 31.05.2019) список використаних джерел у дисертації «може оформлятися здобувачем наукового ступеня за його вибором з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» або одним із стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій». До цього рекомендованого переліку включено 11 міжнародних стилів, які відображають всі галузі наукових досліджень:

1. MLA (Modern Language Association) style.
2. APA (American Psychological Association) style.
3. Chicago/Turabian style.
4. Harvard style.
5. ACS (American Chemical Society) style.
6. AIP (American Institute of Physics) style.
7. IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers) style.
8. Vancouver style.
9. OSCOLA.
10. APS (American Physics Society) style.
11. Springer Math Phys Style.

Відповідно до чинних нормативних вимог, затверджених наказом «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації», опис використаних джерел має відповідати Національному стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» або стильовим рекомендаціям міжнародно визнаних систем цитування. При цьому бібліографічний опис обмежується лише тією інформацією, яка забезпечує точну ідентифікацію джерела. Методичні рекомендації пропонують детальні вказівки щодо оформлення бібліографічних посилань відповідно до державного стандарту України ДСТУ 8302:2015 та містять огляд найпопулярніших міжнародних стилів цитування для різних наукових сфер.

У рекомендаціях наведено приклади оформлення джерел українською мовою та іноземними мовами. Рекомендації стануть корисними для підготовки монографій, дисертацій, статей, рефератів, кваліфікаційних робіт, що потребують супроводу бібліографічними списками. Методичні рекомендації допоможуть дотриматися ключових вимог, таких як достовірність і точність бібліографічної інформації, а також стандартизація її оформлення. Мета цих методичних рекомендацій – надати допомогу з оформлення посилань в наукових роботах за ДСТУ 8302:2015.

Приклади оформлення бібліографічних описів для списків посилань згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» з різним порядком розташування записів подано після теоретичної частини методичних рекомендацій.

Видання буде корисним для науковців, викладачів, науково-педагогічних працівників, аспірантів, здобувачів вищої освіти науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також всіх тих, хто стикається з питаннями бібліографічного опису документів.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

У тексті методичних рекомендацій використано основні терміни та визначення таких понять за темою дослідження з посиланнями на стандарти, з яких вони запозичені:

Бібліографічний опис – це сукупність бібліографічних відомостей про документ, його складову частину чи групу документів, які наведені за певними правилами, необхідні та достатні, і є результатом аналітико-синтетичної переробки інформації. Процес складання бібліографічного опису передбачає виявлення та формування за певною методикою множини бібліографічних даних про окремий документ або його частину, чи групу документів.

Бібліографічне посилання – сукупність бібліографічних відомостей про цитований, розглядуваний або згадуваний в тексті документа інший документ, необхідних і достатніх для його загальної характеристики, ідентифікації та пошуку.

Виноски забезпечують можливість додавати у текст статті інформацію, що доповнює основний текст джерелами або уточненнями, але не перериває текст у статті. Виноски додаються автором у тексті й виводяться в окремому розділі (чи розділах) статті за допомогою відповідних тегів або шаблонів.

Розділ, де показуються примітки, розташовують наприкінці статті (або розділу).

Джерело інформації – джерелом інформації для складання бібліографічного опису є документ у цілому; у разі потреби в описі можуть бути наведені відомості, запозичені з джерел поза документом; джерело інформації може бути одиничним або множинним (ДСТУ ГОСТ 7.1:2006).

Знак виноски – умовна позначка у вигляді арабських цифр (порядкових номерів), літер чи астериска (зірочки), що використовують для пов'язування підрядкових і позатекстових бібліографічних посилань з частиною основного тексту документа.

Цитування – використання першоджерела із посиланням на нього.

Посилання (англ. reference) — уривок, витяг з якого-небудь твору, на який посилаються у викладі, з точною назвою джерела й вказівкою на відповідну сторінку. Іноді те саме, що виноска. Посилання в наукометрії допомагають визначити актуальність і значущість публікації, її вплив на розвиток досліджень у певній галузі, а також:

- посилання дають змогу перевірити вірогідність і точність поданих цитат, формул, статистичних даних, фактів і відомостей, запозичених з інших видань;
- можливість виявити та знайти ці першоджерела;

▪ ознайомитися з літературою з теми дослідження, зокрема з працями, в яких питання висвітлено докладніше, ніж у цій публікації, або аргументовано інший погляд.

Бібліографічне посилання – сукупність бібліографічних відомостей про цитований, розглядуваний або згадуваний у тексті документа інший документ, що є необхідним й достатнім для його загальної характеристики, ідентифікування та пошуку.

Об'єкт бібліографічного посилання – усі види опублікованих і неопублікованих документів, їхні окремі складники або групи документів на будь-яких носіях.

В усіх елементах бібліографічного опису (за винятком основної назви документа й відомостей, що належать до назви та містять одне слово) дозволено скорочувати окремі слова та словосполучення згідно з:

ДСТУ 3582:2013 «Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила».

ДСТУ 6095:2009 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Правила скорочення заголовків і слів у заголовках публікацій».

ДСТУ 7093:2009 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами» (ГОСТ 7.11-2004, MOD).

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

У загальних положеннях стандарту замість знаку «крапка й тире» («.–»), який розділяє зони бібліографічного опису, в посиланні рекомендовано застосовувати знак «крапка» («.»).

У заголовку бібліографічного запису подають відомості про одного, двох чи трьох авторів, при цьому імена цих авторів у відомостях про відповідальність (за навскісною рисою) не повторюють.

У посиланнях на складник документа у формі аналітичного бібліографічного опису розділовий знак «дві навскісні риси» («//») можна замінювати крапкою, а відомості про назву документа, в якому розміщено складник, виділяти шрифтом (наприклад, курсивом).

Бібліографічні посилання розрізняють залежно від складу елементів бібліографічного запису - **повне** та **коротке**. Повне містить усі обов'язкові елементи для загальної характеристики й пошуку об'єкта посилання. Коротке містить частину обов'язкових елементів, які використовують тільки для пошуку об'єкта посилання.

Бібліографічне посилання розрізняють за місцем розташування в документі: **внутрішньотекстове**, **підрядкове**, **позатекстове**. За повторністю наведення посилань на один і той самий об'єкт розрізняють **первинне** та **повторне** посилання.

Внутрішньотекстове бібліографічне посилання застосовують, якщо значну частину відомостей про об'єкт посилання внесено до тексту документа. Використовують для зручнішого читання тексту. Особливості: розміщують безпосередньо в тексті документа та подають у круглих дужках. Знак «крапка й тире» («.–») замінюють знаком «крапка» («.»). Рекомендовано складати в короткій формі.

Підрядкове бібліографічне посилання на джерела інформації використовують за умов, якщо всередині тексту документа його розмістити неможливо, також щоб не переобтяжувати текст та не ускладнювати його читання. Розміщують як примітку в нижній частині сторінки, відмежовуючи від основного тексту горизонтальною рисою, пов'язують із текстом документа за допомогою знаків виноски, які подають на верхній лінії шрифту після відповідного фрагмента в тексті та перед підрядковим посиланням. Знаки виноски відокремлюють від тексту проміжком.

Підрядкове бібліографічне посилання можна наводити у повній або короткій формі. Коротку форму застосовують, якщо частину відомостей про джерело цитування подано в тексті. Відомості про згадуваний документ, опублікований іншою мовою, у посиланнях наводять мовою оригіналу.

У **підрядковому посиланні на електронний ресурс** за наявності в тексті бібліографічних відомостей, що його ідентифікують, дозволено зазначати тільки електронну адресу, використовуючи замість слів «Режим доступу» аббревіатуру URI” (Уніфікований ідентифікатор цифрового ресурсу) або «URL» (Уніфікованого локатора ресурсів). Якщо електронний ресурс має унікальний ідентифікатор DOI (ідентифікатор цифрового об’єкта) або інший постійний ідентифікатор, замість електронної адреси цього ресурсу рекомендовано зазначати його ідентифікатор.

У наукових статтях бажано вказувати цифрові ідентифікатори – DOI та ORCID. DOI або ідентифікатор цифрового об’єкту – це присвоєний номер електронного документа в глобальній мережі Інтернет, завдяки якому суттєво спрощується пошук і використання матеріалів. Простіше кажучи, це посилання на конкретний об’єкт. У DOI може входити різна інформація, наприклад, адреса статті в Інтернеті (URL–Uniform Resource Locator), назва статті, автор, інформація про видання і інші метадані.

ORCID – індивідуальний цифровий ідентифікатор науковців. ORCID потрібен для функціональної сумісності, узгодження особистості окремого вченого з його науковою діяльністю (публікація статей, робота в наукових установах, участь в грантах та ін.). Разом з ID ORCID отримуємо унікальний обліковий запис, в якій зберігається список публікацій.

Довгу електронну адресу можна переносити на наступний рядок. У цьому разі останнім у першому рядку має бути знак “навискісна” (“/”).

Після електронної адреси подають відомості про дату звернення до електронного ресурсу віддаленого доступу: число, місяць і рік (в круглих дужках) після слів “дата звернення”.

У бібліографічному посиланні на електронний ресурс локального доступу після вихідних даних подають відомості про кількість фізичних одиниць (арабськими цифрами) та вид носія інформації (наприклад, електронний оптичний диск). У дужках можна подавати відомості про вид оптичного диска (CD-R, CD-RW, DVD-R тощо).

У внутрішньотекстовому та підрядковому бібліографічних посиланнях на складник документа, наприклад статтю з журналу, дозволено зазначати бібліографічні відомості тільки про документ і номер сторінки – за наявності в його тексті відомостей про автора та назву.

Позатекстове бібліографічне посилання використовують переважно у наукових виданнях у разі багаторазових посилань на одні й ті самі документи задля уникнення повторного подання однакових бібліографічних записів або через їхню велику кількість, нумерують у межах усього документа, застосовуючи наскрізне нумерування (арабськими цифрами).

Позатекстове бібліографічне посилання пов'язують із фрагментом тексту документа, до якого воно належить, за допомогою знаків виноски, які або виносять на верхню лінію шрифту після відповідного тексту та перед позатекстовим посиланням, або складають в одну лінію зі шрифтом основного тексту у квадратних дужках у тексті та без дужок перед позатекстовим посиланням.

Якщо в тексті згадують конкретну частину тексту документа, то після неї можна зазначати у квадратних дужках [] порядковий номер позатекстового бібліографічного посилання та сторінку, на якій подано цей об'єкт посилання [2, С. 99 ; 2, С. 135]. Між поданими відомостями проставляють знак «кома» («,»).

Якщо записи не нумеровано, в тексті, у квадратних дужках, після згадування подають відомості, що є достатніми для ідентифікації об'єкта посилання (ім'я автора, назва документа тощо). Якщо посилання в тексті подають на документ, авторами якого є одна, дві чи три особи, у квадратних дужках зазначають їхні прізвища, розділяючи знаком «кома» («,»).

Якщо посилання в тексті подають на документ, авторами якого є чотири та більше осіб, у квадратних дужках зазначають тільки його назву.

Дозволено у посиланні в тексті скорочувати довгі назви документів, позначаючи останні видалені слова назви знаком «три крапки» («...»).

Якщо в тексті є посилання на таку саму книгу того самого автора, але видану в іншому році, після прізвища автора зазначають відомості про рік її виходу у світ та сторінки, на яких подано об'єкти посилань, розділяючи ці відомості знаком «кома» («,»).

Повторне бібліографічне посилання може бути внутрішньотекстовим, підрядковим і позатекстовим.

Повторне бібліографічне посилання на один і той самий документ наводять у скороченій формі за умови, що всі потрібні для ідентифікації та пошуку цього документа бібліографічні відомості зазначено у первинному посиланні на нього.

У повторному внутрішньотекстовому посиланні на документ, авторами якого є одна, дві або три особи, подають заголовок бібліографічного запису, основну назву та номер сторінки. Також у внутрішньотекстовому повторному посиланні на іншу сторінку одного й того самого документа до слів «Так само» додають номер цієї сторінки.

У **повторному підрядковому посиланні** на документ, авторами якого є одна, дві або три особи, подають заголовок бібліографічного запису, основну назву та номер сторінки.

Якщо у повторному підрядковому посиланні, поданому не після первинного, є бібліографічний запис на один і той самий документ, в ньому подають заголовок бібліографічного запису, а основну назву та наступні за нею повторювані елементи замінюють скороченими словами: «Зазнач. твір».

Якщо первинне й повторне бібліографічні посилання на одну й ту саму сторінку документа розміщено одне за одним, текст повторного посилання замінюють словами «Там само».

Якщо у складі первинного та повторного позатекстових посилань, наведених одне за одним, є аналітичні бібліографічні записи на різні публікації, які розміщено в одному й тому самому періодичному чи продовжуваному виданні, у повторному посиланні замість бібліографічних відомостей про цей документ, що збігаються з відомостями у первинному посиланні, наводять слова «Там само».

У посиланні на документ, авторами якого є чотири та більше осіб, подають основну назву та номер сторінки.

Якщо в бібліографічному посиланні використано кілька об'єктів посилання, їх об'єднують в одне – **комплексне бібліографічне посилання**.

Комплексні посилання можуть бути внутрішньотекстовими, підрядковими, позатекстовими, а також можуть містити первинні та повторні посилання.

Бібліографічні посилання у складі комплексного посилання розділяють між собою знаком «крапка з комою» («;»).

Якщо кілька бібліографічних посилань у складі комплексного мають ідентичні заголовки, у другому й наступних посиланнях ці заголовки можна замінити словами: «Його ж», «її ж», «їх же».

У комплексному посиланні ідентичні заголовки можна не наводити. У цьому разі після заголовка в першому посиланні ставлять знак «двокрапка» («:»), а перед основною назвою наступного посилання проставляють його порядковий номер.

Бібліографічне посилання на архівний документ містить такі елементи:

- заголовок бібліографічного запису (ім'я автора);
- основну назву документа;
- відомості, що належать до назви (пояснюють і доповнюють її);
- відомості про відповідальність (містять інформацію про осіб і / або організації, які брали участь у створенні документа);

- пошукові дані архівного документа;
- примітки.

Назву архіву подають повністю або скорочують окремі слова та словосполучення згідно ДСТУ 3582, ДСТУ 7093, ГОСТ 7.12. Повну або скорочену назву архіву можна подавати після аббревіатури. Для позначення пошукових даних архівного документа використовують такі скорочення слів: «Ф.» («Фонд»), «Оп.» («Опис»), «К.» («Картон»), «Спр.» («Справа»), «Од. зб.» («Одиниця зберігання»), «Арк.» («Аркуш»). Між елементами пошукових даних ставлять знак «крапка».

Для перекладу прізвищ авторів, назв статей, книжок, видавництв і т. д. користуватися онлайн-конвертерами окремо для української мови, посилання на які подані нижче. Для транслітерації з української мови можна скористатися сервісом [Офіційний трансліт онлайн](http://ukrlit.org/transliteratsiia) <http://ukrlit.org/transliteratsiia>.

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПISУ В СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

*(згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне
посилання. Загальні положення та правила складання»)*

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: один автор	<p>1. Васянович Г. Педагогічна естетика : навч. посіб. Львів : Норма, 2021. 464 с.</p> <p>2. Донченко О. Розвиток професійної креативності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами арт-терапії : монографія. Одеса : Гельветика, 2021. 216 с.</p> <p>3. Сікорський П.І. Нова педагогіка : підручник. Львів. Видавництво Львівської політехніки, 2021. 540 с.</p> <p>4. Трунова В. А. Система роботи з дитячою книгою в початковій школі : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2019. 384 с.</p>
Два автори	<p>1. Джон В. Кресвелл, Дж. Девід Кресвелл. Дизайн дослідження : підходи на основі якісних, кількісних і змішаних методів. Львів : Видавництво Українського католицького університету, 2022. 284 с.</p> <p>2. Задорожна-Княгницька Л. В., Тимофеева І. Б. Загальні основи педагогіки : навч. посіб. Херсон : Олді-плюс, 2020. 192 с.</p> <p>3. Пустовіт Г. П., Тихенко Л. В. Позашкільна освіта : дидактичні основи методів навчально-виховної роботи : монографія. Суми : Університетська книга, 2025. 272 с.</p>
Три автори	<p>1. Зайченко І. В., Теслюк В. М, Каленська А. А. Основи педагогічної майстерності та етика викладача вищої школи : підручник. Київ : Ліра-К, 2019. 484 с.</p> <p>2. Загородня Л. П., Тітаренко С. А, Барсуковська Г. П. Фізичне виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2025. 272 с.</p> <p>3. Мосіяшенко В. А., Задорожна Л. В., Курок О. І. Історія педагогіки України в особах : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2025. 266 с.</p>
Чотири і більше авторів	<p>1. Ісаєнко В. М., Рідей Н. М., Навроцька Д. В. Богуцький Ю. П., Уліщенко А. Б. Синергетична педагогіка : навч.-метод. посіб. 2-ге вид., переробл. та допов. Херсон : Олді плюс, 2019. 416 с.</p> <p style="text-align: center;">або</p>

	<p>Синергетична педагогіка : навч.-метод. посіб. / В. М. Ісаєнко. 2-ге вид., переробл. та допов. Херсон : Олді плюс, 2019. 416 с.</p> <p>2. Можливості відкритих освітніх платформ для студентів і викладачів : кол. моногр. / М. В. Максимов, Т. В. Петік, В. О. Давидов, Лисюк О.В., О. Б. Максимова , М. В. Грішин. Херсон : Олді-плюс, 2025. 264 с.</p> <p>3. Путівник у прикладну наукометрію : навч. посіб. / Н. М. Рідей, О. В. Зазимко, Л. В. Кліх, Т. С. Кіщак та ін. 2019. 344 с.</p> <p>4. Упровадження STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів : метод. рек. / Поліхун Н. І. та ін. Київ : Ін-т обдарованої дитини АПН України, 2019. 79 с.</p>
Автор(и) та редактор(и)/упорядники	<p>1. Навчально-розвивальні творчі модулі до навчальної дисципліни «Інноваційні технології в освіті» : метод. рек. з технологій мотиваційного пробудження інтересу дошкільників до навчання на початку та під час занять / уклад. А. П. Дмитренко. Суми : Університетська книга, 2023. 32 с.</p> <p>2. Психологія управління : навч. посіб. / уклад. В. В. Ягоднікова. Одеса : Видавець Букаєв В.В., 2022. 141 с.</p> <p>Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : Патерик, 2015. 560 с.</p> <p>3. Педагогічна майстерність : підручник. / за ред. І. А. Зазюна ; 3-тє вид., переробл. та допов. Київ : СПД Богданова А. М., 2008. 376 с.</p>
Без автора	<p>1. Початкова освіта у контексті шкільних змін: теорія, методика, практика, досвід : монографія / за ред. В. В. Ягоднікової; О В. Кузнецової. Умань : Видавець Сочінський М. М., 2021. 422 с.</p> <p>2. Розвиток особистості у сучасному освітньому просторі : монографія / за ред. В. В. Зарицької. Херсон : Вид. Дім «Гельветика», 2020. 208 с.</p>
Багатотомні видання	<p>1. Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій та ін.; Київ, 2003–2013. Т. 1-10 ; т. 10 : Т - Я . 770 с.</p>
Окремий том багатотомного видання	<p>1. Енциклопедія Сучасної України. Т. 24 : О / НАН України, Наук. тов-во ім. Шевченка, Ін-т енциклопед. досліджень НАН України Київ, 2022. 944 с.</p>
Автореферати	<p>1. Лупаренко Л. А. Використання електронних відкритих журнальних систем у науково-педагогічних дослідженнях : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.10. Київ, 2019. 23 с.</p> <p>2. Дудтківська Р. В. Корекційно-педагогічний супровід індивідуального навчання школярів з порушеннями пізнавальної діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.0. Кам'янець-Подільськ. 2021. 19 с.</p>

<p>Дисертації</p>	<p>1. Гриньова М. В. Виховання лідерських якостей учнів основної школи у процесі е-партисипативного проектування : дис.... док. філософії за спец. 011 «Освітні, педагогічні науки». Одеса, 2024. 290 с.</p> <p>2. Трофименко О. А. Розвиток інноваційної позиції педагогів закладів дошкільної освіти в умовах післядипломної освіти : дис.... док. філософії за спец. 011 «Освітні, педагогічні науки». Одеса, 2025. 326 с.</p> <p>3. Торкіна К. М. Розвиток навичок командної взаємодії старшокласників в інноваційному освітньому середовищі : дис.... док. філософії за спец. 011 «Освітні, педагогічні науки». Одеса, 2025. 264 с.</p>
<p>Довідкове видання</p>	<p>1. Енциклопедія освіти / Нац. акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень та ін.; 2-ге вид., допов. та перероб. Київ : Юрінком Прес, 2021. 1144 с.</p> <p>2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-уклад. Н. П. Наволокова. Харків : Вид. Група «Основа», 2009. 176 с.</p>
<p>Продовжуване видання</p>	<p>1. Інноваційна професійна освіта. Модернізація освітніх програм підготовки здобувачів вищої освіти в контексті глобальних і національних викликів: матеріали VII Всеукраїнського науково-практичного семінару / за ред. В. О. Радкевич; Г. М. Романової. Київ : ІПО НАПН України, 2025. Т. 3. Вип. 3(24). 181 с.</p>
<p>Законодавчі та нормативні документи</p>	<p>1. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 р. № 2704-VIII. <i>Відомості Верховної Ради України</i>. 2022. № 21. С. 81-96.</p> <p>2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 18 берез. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18. (дата звернення 19.12.2025).</p> <p>3. Про деякі заходи з підготовки до переговорного процесу зі вступу України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 08.11.2023 № 744/2023. URL : https://www.president.gov.ua/documents/7442023-48833 (дата звернення 19.12.2025).</p> <p>4. Про премію Верховної Ради України молодим ученим : Постанова Верховної Ради України від 05.02.2019 р. № 2675-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2675-19#Text (дата звернення 19.12.2025).</p>
<p>Архівні документи</p>	<p>1. Наукове товариство ім. Шевченка. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.</p>

	<p>2. Лист Голови Співки «Чорнобиль» Г. Ф. Лепіна на ім'я Голови Ради Міністрів УРСР В. А. Масола щодо реєстрації Статуту Співки та сторінки Статуту. 14 грудня 1989 р. <i>ЦДАГО України</i> (Центр. держ. архів громад. об'єднань України). Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71.</p> <p>3. Універсал Директорії Української Народної Республіки про злуку з Західно-Українською Народною Республікою. 22 січня 1919 р. <i>ЦДАВО України</i> (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1429. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 5. Оригінал. Машинопис.</p>
Опис стандарту	<p>1. ДСТУ 8302-2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Чинний від 2016-07-01. Вид. офіц. Київ : УкрНДНЦ, 2016. 16 с.</p> <p>2. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ, 2014. 15 с. (Інформація та документація).</p>
Опис патенту	<p>1. Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416 ; заявл. 01.04.2004 ; опубл. 01.08.2006. Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.</p> <p>2. Пасивний імітансний логічний LC-елемент: пат. 113235 Україна: МПК НОЗК 19/00. № 201605801; заявл. 30.05.21; опубл.25.01.22. Бюл. №2. 5 с.</p>
Препринти	<p>1. Математика і міфи – кількісний підхід до порівняльної міфології / Ю. В. Головач та ін. Львів : Ін-т фізики конденс. систем НАН України, 2021. 28 с. (Препринт. І-т фізики конденс. систем НАН України; ІСМР–18–01).</p> <p>2. Сорокін С. В. Практична граматики турецької мови. Ч. 1. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2018. 358 с. (Препринт. Київ. нац. лінгв. ун-т).</p>
Частина видання: книги	<p>1. Колюткін Ю. М. Моделювання педагогічних ситуацій. <i>Педагогічна майстерність</i> : хрестоматія / за ред. акад. АПН України І. А. Зазюна. Київ, 2008. С.11–14.</p> <p>2. Сутність педагогічної діяльності вчителя : підручник / за ред. акад. АПН України І. А. Зазюна. Київ, 2008. С.10–22.</p> <p>3. Верховинець Я. В. Верховинець Василь Миколайович. <i>Енциклопедія Сучасної України</i>. Київ, 2005. Т. 4 : В-Вог. С. 294.</p>

<p>Частина видання:</p> <p>матеріалів конференцій (тези, доповіді)</p>	<p>1. Шатайло Н. В. Емоційно-етична компетентність педагога : ресурси розвитку. <i>Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі : проблеми та перспективи розвитку</i> : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. м. Одеса, (16 трав. 2025 р.) / за заг. ред. В. В. Ягоднікової. Одеса, 2025. С. 119–121.</p> <p>2. Солнцева О. А. Психологічно-педагогічні аспекти підтримки дітей в умовах воєнного стану. <i>Актуальні проблеми педагогічної науки в XXI столітті</i> : матеріали V Регіон. наук.-практ. конф. здобув. вищої освіти та молод. науковців, м. Одеса, 24 жовт. 2025 р. / за заг. ред. В. В. Ягоднікової. Одеса, 2025. С. 41–44.</p> <p>3. Кузнецова Н. В., Остапенко Ю. А. Компетентності асистента вчителя в інклюзивному класі. <i>Педагогіка партнерства в умовах модернізації дошкільної освіти : теорія та практика</i> : зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. онлайн конф. (м. Одеса, 23 листоп. 2021 р.). Умань, 2021. С. 192–197.</p> <p>4. Задорожна Л. Ресурси неперервної освіти у ціннісній трансформації суспільства в умовах євроінтеграції. <i>Неперервна освіта : актуальні дискурси</i> : зб. наук. праць за матеріалами XVIII Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Ужгород 10-11 жовт. 2024 р.). Ужгород, 2024. С. 138–142.</p>
<p>Частина видання:</p> <p>періодичного видання (журналу, газети)</p>	<p>1. Задорожна Л. К., Ягоднікова В. В., Кузнецова Н. В. Підготовка педагогічних та науково-педагогічних кадрів : нові підходи і шляхи реалізації. <i>Наша школа : науково-практичні студії</i>. Одеса, 2023. №1(1). С. 36–40.</p> <p>2. Кузнецова О. В. Неперервна освіта педагога: контексти особистісного та професійного самоздійснення. <i>Наша школа : науково-практичні студії</i>. 2023. № 1. С. 56–60.</p> <p>3. Чорна С. Тризуб – символ суверенної держави і нашої свободи. <i>Голос України</i>. 2022. 19 лют. (№ 33). С. 4.</p>
<p>Електронні ресурси</p>	<p>1. Про дошкільну освіту : Закон України від 11.07.2001 № 2628-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text. (дата звернення: 15.12.2025).</p> <p>2. Малтиз В. В. Маркетинг комунікацій і соціальних мереж : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 113 с. URL: http://files.znu.edu.ua/files/metodychky/2024/03/0056284.pdf. (дата звернення: 15.12.2025).</p> <p>3. Верлос Н. В., Пирожкова Ю. В., Мельковський О. В. Слідова картина при розслідуванні злочинів, учинених членами молодіжних неформальних груп (об'єднань). <i>Юридичний науковий електронний</i></p>

	<p>журнал. 2024. № 9. С. 314–317. URL: http://lsej.org.ua/9_2024/77.pdf. (дата звернення: 15.12.2025).</p> <p>4. Караулова С. І., Тищенко В. О., Коваленко Ю. О. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту. <i>Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Сер. : Педагогічні науки</i>. 2024. № 1(146). С. 107–113. DOI: https://doi.org/10.24195/2617-6688-2024-1-16.</p>
<p>Вебсайт</p>	<p>1. Рівні вищої освіти та наукові ступені. <i>Міністерство освіти і науки України</i> : вебсайт. URL: https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/rivni-vishchoi-osviti-ta-naukovi-stupeni.</p> <p>2. Regional State Administration. Одеська обласна рада : вебсайт. URL: https://oda.od.gov.ua/aboutodessa/pasport-oblasti.</p>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібліографічні посилання: загальні положення та правила складання (ДСТУ 8302:2015) [Електронний ресурс] : презентація / Наук. б-ка НаУКМА ; уклад. Т. О. Патрушева. Київ, 2016. : URL: <https://www.slideshare.net/naukmalibrary/83022015>. (дата звернення: 5.12.2025).
2. Бібліографічне посилання: загальні положення та правила складання [Електронний ресурс] : презентація / Наук. б-ка Харків. нац. мед. ун-ту ; уклад. С. А. Кравченко. Харків, 2016. URL: <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/14078>. (дата звернення: 15.12.2025).
3. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічні посилання. Загальні положення та правила складання. Чинний від 2016–07–01. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 16 с.
4. Міжнародні стилі цитування та посилання в наукових роботах : метод. рек. / автори-уклад.: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець ; редкол.: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська, О. М. Бруй ; Наук-техн. б-ка ім. Г. І. Денисенка Нац. техн. ун-ту України «Київ. політехн. ін-т ім. Ігоря Сікорського», Укр. бібл. Асоціація. Київ : УБА, 2016. 117 с.
5. Приклади оформлення використаних джерел: відповідно до Нац. стандарту України ДСТУ 8302:2015 [Електронний ресурс] / ВД «Академперіодика» НАН України. Київ, 2016. URL: <http://histj.oa.edu.ua/assets/files/Posylannia.pdf>. (дата звернення: 12.06.2025).
6. Приклади оформлення списку використаних джерел, відповідно до ДСТУ 8302:2015 [Електронний ресурс] / Наук. б-ка Нац. юрид. ун-ту ім. Ярослава Мудрого; уклад. О. І. Самофал. Харків, 2017. URL: <http://library.nlu.edu.ua/biblioteka/sait/nauka/gost/spisok-DSTU.pdf>. (дата звернення: 27.10.2025)